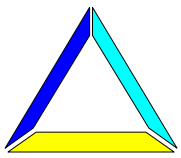
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ
В УКРАЇНІ
НІМЕЦЬКА КОНСУЛЬТАТИВНА ГРУПА З ПИТАНЬ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

01034 Київ, вул. Рейтарська, 8/5-А, тел. (+38044) 228-6342, 228-6360, факс 228-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua, http://www.ier.kiev.ua

Т32

Боротьба за повернення ПДВ на експорт

Резюме

На даний момент так і не вирішено питання щодо повернення ПДВ експортерам зерна (пшениці, жита, ячменю). З моменту прийняття державного бюджету на 2004 рік, було розроблено ряд законопроектів з цього приводу. Ці законопроекти спрямовані на обмеження прав експортерів на отримання експортного ПДВ. Наприклад, закон №4467 передбачає, що лише виробники зерна і переробники мають право на отримання експортного ПДВ. Однак, міжнародна практика, яка застосовується щодо експортного ПДВ є важливою як для експортерів, так і виробників, оскільки її відміна означає подвійне оподаткування: оподаткування в країні експорту і в країні імпорту. Аналіз спроб використовувати експортне ПДВ з метою регулювання ринку сільськогосподарської продукції свідчить про те, що об'єктом оподаткування виявляються виробники.

Ми рекомендуємо наступне:

1. Необхідно усвідомлювати запровадження непрямого оподаткування українського сільського господарства і необхідно його зменшувати. Натомість, необхідно почати пряме оподаткування сільського господарства. Непряме оподаткування шкодить як успішним, так і неуспішним виробникам, в той час як пряме оподаткування буде мати вплив на найкращі підприємства.
2. Основною метою ПДВ є збір надходжень до бюджету і він не повинен використовуватися для політичних цілей. Будь-яка маніпуляція ПДВ призведе до збільшення частки тіньової економіки або до утворення структур, які не є характерними для ринкової економіки.
3. Отже, повернення ПДВ всім експортерам сільськогосподарської продукції є необхідною умовою для забезпечення нормального функціонування ринків, забезпечення "чесних" цін виробникам і розвитку сільськогосподарського сектора, спрямованого на експорт. Закон №4467 не має залишатися чинним у тій формі, в якій він знаходиться. Натомість, Україна повинна переймати міжнародний досвід і не обкладати ПДВ експорт.

4. Для повернення стабільності необхідно якомога скоріше вирішити питання щодо повернення експортного ПДВ і припинити будь-яку боротьбу з цього приводу.

1 Вступ

Новий закон №4467 містить пропозиції щодо відшкодування експортного ПДВ при експорті зерна, що може мати визначальний вплив на доходи і ціни, які отримують виробники. В цій роботі аналізується вплив всіх законодавчих актів щодо експортного ПДВ на обсяги експорту зерна і оцінюються їх можливі наслідки.

Для сільськогосподарських підприємств існують спеціальні умови оподаткування податком на додану вартість. Однак законодавча база щодо експорту сільськогосподарської продукції не відрізнялась від законодавчої бази щодо експорту інших товарів. Це не означає, що не було проблем із поверненням ПДВ: Державна податкова адміністрація повідомляє, що і на сьогоднішній день існує значна заборгованість з повернення експортного ПДВ підприємствам (на середину 2003 року вона складала близько 6 млрд. грн.). Оскільки експорт України складає близько 50% ВВП, неповернення ПДВ має негативні наслідки для конкурентоспроможності України на міжнародному ринку в майбутньому.

Складається враження, що всі пропозиції стосовно повернення ПДВ експортерам зерна, які зазначені в законі №4467, деякою мірою були викликані нестачею продовольчої пшениці на внутрішньому ринку в 2003/2004 маркетинговому році.[1] Більшість політиків забажали взяти ринки під свій контроль. З цією метою, здається, уряд робить спроби підвищити конкурентноздатність квазі-державних компаній і організацій порівняно із приватними і іноземними. В законі №4467 це виражається дискримінацією між "дійсно трейдерами" і виробниками та переробниками, на користь останніх.

Структура роботи є наступною. В другому розділі ми робимо аналіз функціонування ПДВ. Розділ 3 містить опис останніх законодавчих актів, які регулюють функціонування ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції. В розділі 4 обговорюється вплив певних змін у податковому законодавстві на експорт зерна. Висновки і рекомендації подано в кінцевому розділі.

2 Як працює ПДВ в сільському господарстві і торгівлі зерном?

Важливість ПДВ як джерела доходів, а також його важливість з точки зору проблем, які він викликає як для платників цього податку так і Державної податкової інспекції, виправдовує спроби уряду України покращити управління

[1] Це було детально обговорено в статтях Інституту економічних досліджень та політичних консультацій і Групи німецьких консультантів, див. http://www.ier.kiev.ua/Ukraine/papers/papers_ukr.phtml (українська), або http://www.ier.kiev.ua/English/papers/papers_eng.phtml (англ.).

цим податком[2]. Однак, виникають питання щодо того, чи необхідно це робити шляхом внесення змін в існуюче законодавство. Покращення самої процедури управління ПДВ є, можливо, більш необхідним, і Державна податкова адміністрація (ДПА) є найкращим об'єктом для цього. Але як зазначено в третьому розділі, в пресі і парламенті розглядається реформа ПДВ: розробляються законопроекти, метою яких є вирішення проблем, пов'язаних із ПДВ. Наше враження таке, що деякі із цих законопроектів, наприклад, закон №4467, не спрямовані на покращення функціонування ПДВ, а натомість пов'язані із торговою політикою. Таке широке обговорення змін у законодавстві, особливо коли воно поширює невизначеність серед експортерів і інших учасників ринку стосовно ефективної ставки ПДВ, шкодить функціонуванню сільськогосподарських і інших ринків, навіть якщо нічого не зміниться в кінцевому рахунку. І за допомогою цієї роботи ми хотіли би взяти участь в обговоренні проблем ПДВ і пояснити функціонування цього податку більш детально.

Який повинен бути економічний результат успішного регулювання ПДВ?

На даний момент регулювання ПДВ при експорті зерна можна описати наступним чином: виробники продають зерно хлібоприймальним пунктам, де воно очищається і сушиться. Хлібоприймальний пункт продає це зерно трейдеру, який або продає його борошномельним підприємствам, або експортує. У випадку, коли трейдер володіє хлібоприймальним пунктом, друга операція не має місця, а ПДВ не платиться і не повертається ДПА.

Функціонування ПДВ відбувається наступним чином. Виробник продає зерно хлібоприймальному пункту і, припускаючи, що він використовує спеціальний режим оподаткування ПДВ, в ціну буде включено 9% ПДВ. За звичайних умов він повинен би був переправити ці 9% до ДПА. Однак, він звільнений від оподаткування ПДВ згідно із законодавством про сплату ПДВ в сільському господарстві і може утримувати ці кошти, незважаючи на суму ПДВ, сплачену при купівлі матеріально-технічних ресурсів.[3]

Коли хлібоприймальний пункт продає зерно трейдеру він враховує в ціні 20% ПДВ і буде вимагати від ДПА повернення 9% ПДВ, які він сплатив виробнику. На противагу виробнику, хлібоприймальний пункт не звільнений від сплати ПДВ і повинен переправити 20% ПДВ, які він отримав від трейдера, до ДПА.

Якщо трейдер продає зерно борошномельному комбінату, а борошномельний комбінат продає борошно хлібопекарні, процедура сплати ПДВ повторюється: ПДВ на придбані ресурси (зерно і борошно) повертається ДПА, в той час як продавці продукції повині сплатити 20% ПДВ ДПА.

Механізм функціонує по іншому, коли хлібопекарня продає хліб кінцевим споживачам. Споживчі ціни також містять ПДВ і хлібопекарня повинна виплатити

---

[2] ПДВ є одним із найіажливіших видів податку в Україні і складає близько 29,3% податкових надходжень центрального бюджету і 22,6% - консолідованого державного бюджету. На даний момент ставка ПДВ становить 20%, однак планується зменшити цю ставку до 15%, починаючи з 2006 року.

[3] Як правило, у виробників на рахунках надлишок ПДВ.

його ДПА. Однак, кінцевий споживач не може вимагати від ДПА повернення ПДВ, яке вони сплатили при покупці товару, якщо він не доведе, що куплений хліб буде використовуватися для подальшої переробки, а не споживання. Отже, важливим моментом є те, що ПДВ повертається лише якщо продукт служить ресурсом для подальшого виробництва. Із **фінансової** точки зору, лише кінцевий споживач обкладається ПДВ. Але це може спрацювати лише тоді, коли процес повернення і сплати ПДВ вірно контролюється, а не тоді, коли ПДВ використовують для маніпуляції і впровадження додаткового оподаткування до того, як товар попадає до кінцевого споживача.

В **економічному** розумінні, ПДВ впливає не лише на споживачів: оскільки рівень цін із ПДВ вищий, сукупне приватне споживання буде дещо нижчим, що призводить до зниження обсягів реалізації і прибутків виробників. Отже, тягар ПДВ розподіляється між споживачами і виробниками і частка ПДВ, яку платять виробники і споживачі, залежить від еластичності попиту і пропозиції товару. З іншого боку, виробництво і споживання продукції буде вище завдяки більшим надходженням до бюджету за рахунок ПДВ.

Звільнення сільськогосподарських виробників від сплати ПДВ

Якщо сільськогосподарських виробник звільнений від сплати ПДВ, це означає, що він отримує ПДВ при реалізації своєї продукції, але не повинен сплачувати його ДПА. Зазвичай, суми ПДВ, отримані при реалізації продукції перевищують суми, сплачені при придбанні ресурсів. Отже, виробник може отримати певний прибуток за рахунок цього. З економічної точки зору, звільнення від сплати ПДВ зменшує постійні витрати виробництва і дає можливість виробнику реалізовувати свою продукцію за нижчими цінами. Оскільки всі виробники користуються пільговим оподаткуванням і конкурують між собою, пропозиція продукції сільського господарства дещо збільшиться.[4] У **фінансовому** розумінні, лише той виробник отримує вигоду від даного режиму оподаткування ПДВ, який фінансується за рахунок інших платників податку. В **економічному** розумінні, такий режим є вигідним для виробника, але інші платники податку повинні сплачувати більше податків для того, щоб фінансувати суму, яку не сплачують сільськогосподарські виробники. За умов автаркії виграють не лише сільськогосподарські виробники, але й споживачі, оскільки вони мають можливість купувати продукти за нижчими цінами (див. зноску 4).

Нульова ставка ПДВ при експорті

Якщо трейдер вирішує експортувати зерно, уряди більшості країн вирішили встановити нульову ставку ПДВ при експорті. Нульова ставка означає, що трейдеру повертається сума ПДВ, сплачена виробнику або хлібоприймальному пункту, коли він доводить, що зерно було дійсно експортовано. Така міжнародна практика застосовується з метою уникнення подвійного оподаткування, оскільки

[4] Ціни будуть знижуватися в результаті збільшення пропозиції лише за умов автаркії, тобто коли Україна не приймає участі у світовій торгівлі. В іншому випадку, внутрішні ціни будуть визначатися світовими плюс/мінус маркетингові витрати.

більшість країн застосовують ПДВ при імпорті зерна. Сама по собі, нульова ставка експортного ПДВ є нейтральною з точки зору фінансових і економічних результатів. Якщо б ставка була б ненульова, трейдери повинні були б сплачувати ПДВ і не мали б можливості вимагати його повернення. Вони б намагались частину цих витрат перекласти на плечі сільськогосподарських виробників. Отже, відміна повернення ПДВ при експорті аналогічна адвалерному податку на експорт.

Невірне управління ПДВ: повернення ПДВ не працює

Який же результат невірного управління ПДВ? Зазвичай – це неповернення сум ПДВ підприємствам, які вимагають повернення ПДВ, сплаченого за ресурси. Якщо виробничий процес складається із декількох стадій, неповернення ПДВ дуже швидко посилює податковий тягар. Технічно, неповернення ПДВ на засоби виробництва означає, що ПДВ перетворюється у податок на товарообіг всіх підприємств. Миттєвий економічний результат – це зниження економічної активності внаслідок зменшення попиту споживачів у відповідь на вищий рівень цін і збільшення податкових надходжень. Але останнє вимагає, щоб суми неповерненого ПДВ не залишались в кишенях корумпованих органів влади.

У довготривалій перспективі невірне управління ПДВ має значні негативні наслідки: більшість виробників будуть змушені працювати в тіньовій економіці, а податкові надходження до бюджету суттєво скоротяться. Це частково пояснює заборгованість з виплати ПДВ, про яку кожного року повідомляє ДПА. Інший негативний наслідок – це створення величезних холдінгів з метою інтеграції виробничих процесів і збуту продукції. Це дає можливість уникнути сплати ПДВ. Збільшення частки тіньової економіки і об'єднання підприємств в холдінги – це ознаки, які характеризують економіку України. Кінцевий результат цього – це вищі операційні витрати в тіньовій економіці, відсутність конкурентного середовища в секторах, де основними виробниками є холдінги, і низька *фактична* ставка ПДВ, порівняно із іншими країнами.[5]

[5] Див. Легейда, Сологуб "Моделювання надходжень від ПДВ в країнах із перехідною економікою: Україна", Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, науковий матеріал №22. Згідно із оцінками бази оподаткування ПДВ (кінцевий продаж споживачам) за даними національних рахунків реально сплачується лише половина сум ПДВ.

3 Законодавча база на сьогоднішній день

Обкладання ПДВ операцій з експорту-імпорту продукції

Згідно статті 6.2 закону про ПДВ (168/97, квітень 1997), товари, що експортуються, не обкладаються ПДВ з метою уникнення подвійного оподаткування в країні імпорту. Експортер має право вимагати повернення експортного ПДВ протягом 30 днів із дня подачі заявки про його повернення. Не зважаючи на те, що механізм повернення ПДВ не працює як слід і з боку експортерів всіх секторів економіки постійно з'являються скарги, експортери сільськогосподарської продукції (і зерна) по крайній мірі мають повне право на компенсацію ПДВ.

Однак, державний бюджет на 2004 рік запровадив певні зміни у стандартну процедуру повернення ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції. Згідно статті 83 закону України "Про державний бюджет на 2004 рік" (№1344-IV), до 1 липня 2004 року для експортерів товарів, які підпадають під товарну номенклатуру 1001 (пшениця), 1002 (жито) і 1003 (ячмінь), ставка ПДВ при експорті становить 0%. Це стосується лише сільськогосподарських виробників і переробних підприємств, починаючи з 1 січня 2004 року. Однак, існують певні проблеми при інтерпретації статті 83. У попередньому викладенні цієї статті зазначалось, що нульова ставка ПДВ встановлюється для товарів груп 1-24 товарної номенклатури. Отже, внесення в цю статтю змін, які існують на сьогоднішній день, ставлять питання чи буде повертатися експортне ПДВ експортерам (трейдерам), які не є виробниками або переробниками сільськогосподарської продукції.

Закон №4467: пропозиція змінити механізм оподаткування ПДВ при експорті

Занепокоєння учасників ринку тим, що податкове законодавство буде спрямовано на окремих зернотрейдерів, посилилось із прийняттям Верховною Радою закону №4467. Згідно інформації "УкрАгроКонсалт"[6], на початку березня Верховна Рада прийняла даний законопроект, який передбачає, що нульова ставка ПДВ застосовується лише для операції з експорту пшениці, жита і ячменю і застосовується лише для сільськогосподарських виробників і переробників. Закон №4467 складається з двох частин. Перша частина стосується лише пшениці і жита і передбачає, що імпортери цих культур мають право використовувати векселі по сплаті імпортного ПДВ. Друга частина передбачає нульову ставку ПДВ при експорті пшениці, ячменю і жита. Цей закон буде детально проаналізовано в розділі 4.

[6] Новини АПК, 11 (396), березень 16 - 22, 2004.

Законопроект №5353

Закон №4467 піддався критиці тому що він передбачав повернення експортного ПДВ лише виробникам і переробним підприємствам. З метою виправлення ситуації у Верховні Раді обговорюється законопроект №5353. Як зазначають автори законопроекту (Ващук К.), цей законопроект дасть змогу забезпечити стабільність цін на хлібопродукти в Україні, уникнути дискримінації між окремим підприємствами, залученими у міжнародну торгівлю, і сприятиме експорту сільськогосподарської продукції.[7]

Законопроект зазначає, що в розділі II закону України №4467 від 4.03.2004 необхідно замінити речення " операції сільськогосподарських виробників та переробних підприємств" реченням "оподаткування податком на додану вартість операцій, зазначених у розділі I цього Закону (у тому числі операцій, що здійснюються підприємствами з іноземними інвестиціями незалежно від часу та форми внесення цих інвестицій), починаючи".

Підсумовуючи, складається враження, що управління ПДВ в Україні не характеризується надійністю. По-перше, депутати не можуть стриматись від запровадження законодавства, яке регулює експорт сільськогосподарської продукції. По-друге, розвиток подій у вирішенні проблеми експортного ПДВ свідчить про те, що найближчим часом це питання не буде вирішене.

4 Економічний вплив обмеження кола експортерів, які мають право на повернення ПДВ

В цьому розділі обговорюється можливий розвиток подій, якщо закон №4467 набере чинності. Законопроект передбачає, що експортери мають право на повернення ПДВ лише в тому випадку, якщо вони є сільгоспвиробниками або переробниками. Метою законопроекту є витіснення з ринку посередників (спеціалізованих зернотрейдерів), як було зазначено представником парламенту в "УкрАгроКонсалті" (див. зноску 6). Трейдери повинні б були сплачувати ставку ПДВ у розмірі 20%, що б призвело до втрати їх конкурентоспроможності на українському ринку. Чому існує така недовіра до трейдерів?

- Ігнорування трейдерів, найімовірніше, пов'язано з думкою більшості, що трейдери "використовують" виробників, переробників і споживачів. Пропонуючи виробникам низькі ціни і отримуючи високі ціни, вважають, що трейдери отримують великі прибутки. Така думка не приймає до уваги, що трейдери несуть реальні витрати (вартість інформації, укладання контрактів, маркетингові витрати, "вирішення" проблем із бюрократами), які повинні бути фінансовані за рахунок різниці цін, яку вони сплачують і отримують. Звичайно, що не можна сказати, що трейдери не мають прибутку, але вони не мають надприбутку. На ринку зерна і олійних культур в Україні панує висока конкуренція, як було зазначено Антимонопольним Комітетом в минулому році. Якщо б на торгівлі зерном можна було б заробити величезні кошти, чому

[7] Новини АПК, 14 (399), квітень 06-13, 2004

державна компанія "Хліб України" до цих пір не стала головним учасником на ринку зерна? Це лише із-за браку досвіду в міжнародній торгівлі.

- Іншою причиною є спроби зменшити експорт в роки хорошого урожаю. Із розмов з офіційними особами стало очевидним, що *українські* трейдери будуть віддавати перевагу продажу зерна на внутрішньому ринку. Таким чином, українські трейдери зможуть забезпечити рівень цін на продукти харчування на низькому рівні і допоможуть акумулювати державні резерви, які допоможуть уряду проводити інтервенції на ринку. Частково такі очікування мають сенс, однак виникають питання чи дійсно це буде реальністю, якщо на ринку будуть працювати українські компанії. Існує дві основних проблеми:
  1. Більшість трейдерів також володіють хлібоприймальними пунктами і борошномельними підприємствами. Ті трейдери, які не володіють вищезазначеним, найімовірніше, спробують здобути статус переробників.
  2. Закон знову ж таки сприяє створенню холдінгів, які будуть застосовувати свою монопольну владу до виробників і роздрібних торгівців. Якщо в країні будуть значні надлишки продукції, холдінги все одно будуть їх експортувати, але будуть мати більше можливостей для «використання» виробників[8]

Можливі наслідки законопроекту №4467 та інших пропозицій

Якщо закон №4467 дійсно набере чинності, які будуть наслідки?

1. Торгівлею зерном будуть займатися лише ті трейдери, які мають право на отримання експортного ПДВ (виробники і переробними або, згідно законопроекту №5353 також підприємства з іноземними інвестиціями). На даний момент невідомо, хто ж все-таки буде займатись торгівлею в кінцевому рахунку.
2. Трейдери, які не мають права на отримання ПДВ, будуть купувати зерно у виробників за нижчими цінами, оскільки вони повинні будуть сплачувати експортне ПДВ. Це призведе до їх витіснення з ринку.
3. В результаті, буде постійна боротьба за статус експортера, що, в свою чергу, посилить невизначеність і призведе до підвищення бюрократичних витрат при експорті зерна. Крім того, якщо експортери, які мають право на отримання ПДВ не будуть мати можливостей або досвіду експортувати необхідну кількість зерна, на внутрішньому ринку його буде надлишок, що призведе до зниження внутрішніх цін.
4. Виробники навряд чи почнуть займатися торгівлею зерном, оскільки вона вимагає певних знань і досвіду, яких у них немає. Крім того, сільськогосподарські виробники не мають фінансових можливостей і розвиненої міжнародної мережі для проведення експортних операцій.

---

[8] Див. консультаційну роботу Т2 "Створення національного зернотрейдера", Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, липень 2003,
http://www.ier.kiev.ua/Ukraine/papers/t2_ur.pdf (укр.)
http://www.ier.kiev.ua/English/papers/t2_en.pdf (англ.)

5. Вище перераховані чинники призведуть до зниження внутрішніх цін в Україні. Оскільки ситуація в Україні не вплине на світовий ринок, різниця між світовою і внутрішньою ціною збільшиться.
6. Споживачі виграватимуть, тому що зниження внутрішніх цін на зерно призведе до зменшення цін на хлібобулочні вироби.

Неповернення експортного ПДВ: результати моделювання

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій і Група німецьких консультантів розробили модель[9] для оцінки впливу зовнішніх чинників і заходів на продовольчий ринок України.

Для того, щоб оцінити вплив неповернення ПДВ, припускається, що закон обкладатиме експортерів зерна податком на додану вартість через його неповернення. Крім того, різниця цін буде збільшуватись внаслідок збільшення невизначеності щодо розв'язання проблем, пов'язаних із ПДВ, і внаслідок збільшення на ринку частки підприємств, які не мають досвіду трейдерів. В результаті очікується, що *фактична* ставка ПДВ при експорті буде меншою за ставку ПДВ (20%), оскільки дане законодавство не матиме впливу на тих трейдерів, які зможуть довести, що вони є переробниками. Не маючи можливості точно встановити якою буде фактична ставка ПДВ при боротьбі за його повернення, ми припускаємо, що для пшениці, жита і ячменю вона становитиме 10%. Основні припущення моделі – це виробництво продукції сільського господарства на середньому для України рівні із невеликим надлишком виробництва для більшості культур. Вплив фактичної ставки експортного ПДВ інтегрується в модель через рівняння, яке показує взаємозв'язок між світовою і внутрішньою ціною. Основна умова прибутковості експорту – це (внутрішня ціна + маркетингові витрати) ≤ світова ціна*(1-фактична ставка експортного ПДВ):

Ціна (пшениця, EXW Україна) + маркетингові витрати (пшениця, EXW в Одесу)
=
Ціна (пшениця, f.o.b. Одеса) x (1 – **ставка експортного ПДВ (пшениця, Україна)**)

Чим вище фактична ставка ПДВ при експорті, тим нижче повинна бути внутрішня ціна для забезпечення прибутковості експорту, а, отже, тим нижче ціна, яку отримують виробники.[10]

У наступній таблиці представлені результати аналізу.

[9] Модель називається РСМУ (Регіональна сільськогосподарська модель України)

[10] Базова модель не включає проблем, пов'язаних із поверненням експортного ПДВ. Це означає, що навіть на сьогоднішній день виробники могли б отримати кращі ціни, якщо механізм повернення експортного ПДВ функціонував як слід.

Таблиця 1: Результати аналізу для відповідних культур [a]

			Базова модель	*Враховуючи зміну реальної ставки експортного ПДВ*	*Зміна, %*
Пшениця	Ціна виробника	дол./тону	108	96	-10.9
	Виробництво	тис. т	15313	15024	-1.9
	Дохід	тис. дол.	1655	1447	-12.6
	Чиста торгівля	тис. т	2671	1638	-38.6
	Використання на корм	тис. т	4834	5494	13.6
	Сукупний попит	тис. т	12642	13386	5.9
Ячмінь	Ціна виробника	дол./тону	91	84	-8.2
	Виробництво	тис. т	8770	8718	-0.6
	Дохід	тис. дол.	801	731	-8.7
	Чиста торгівля	тис. т	2184	1734	-20.6
	Використання на корм	тис. т	5453	5822	6.8
	Сукупний попит	тис. т	6586	6984	6.0
Жито	Ціна виробника	дол./тону	87	85	-2.6
	Виробництво	тис. т	1396	1388	-0.6
	Дохід	тис. дол.	122	118	-3.2
	Чиста торгівля	тис. т	13		-100.0
	Використання на корм	тис. т	473	468	-1.1
	Сукупний попит	тис. т	1383	1388	0.3

a. Припускається, що неповернення ПДВ призводить до підвищення фактичної ставки до 10% для пшениці, жита і ячменю.

Як показують дані таблиці 1, експорт культур, на які законодавство щодо регулювання повернення експортного ПДВ має вплив, значно скоротиться, а експорт жита стане взагалі неприбутковим. Зменшення цін виробника становитиме від 2,6% (жито) до 10,9% (пшениця). Для пшениці, зменшення цін виробника означає скорочення обсягів виробництва на 1,9%, в той час як обсяги виробництва жита і ячменю залишаться майже без змін. Зменшення внутрішніх цін на пшеницю і ячмінь, призведе до збільшення їх використання на корми на 13,6 і 6,8%, відповідно.

В наступній таблиці наведені розрахунки зміни прибутку сільгоспвиробників і переробних підприємств, а також зміни реального доходу споживачів ("зміна добробуту").

Таблиця 2: Зміна добробуту виробників і споживачів, млн. дол.

Регіони	*Надлишок виробників* [a]	*Надлишок споживача* [b]	*Центральний бюджет*	*Загальний ефект*
Північ	-70	42		-28
Захід	-38	29		-9
Центр	-126	59		-66
Південь	-175	81		-94
Україна	-408	211	25	-173

a. Надлишок виробників – це зміна прибутку (= надлишок для покриття капітальних витрат виробників).
b. Надлишок споживача – вплив політики на зміну доходів споживачів.

Результати таблиці свідчать, що шкода, нанесена виробникам, набагато більша за вигоди, отримані споживачами внаслідок зниження цін на продукти харчування. **Економіка України може зазнати втрат на суму близько 173 млн. дол**. Найбільша шкода буде нанесена центральному і південному регіонам України, де обсяги виробництва зерна є найбільшими.

5 Висновки

Аналіз спроб уряду використати регулювання ПДВ, як один із заходів впливу на ринки сільськогосподарської продукції, показав, що кінцевим результатом буде **додаткове оподаткування сільськогосподарських виробників**. Це досить логічно, оскільки трейдери, особливо іноземні, можуть просто торгувати іншими товарами або залишити країну. Вони є більш мобільними ніж виробники і можуть пристосовуватися до змін у законодавстві значно скоріше. Для виробників зазвичай немає альтернативи і вони будуть вирощувати продукцію, навіть якщо виробництво є збитковим. Результати показують, що всі наміри уряду підтримати сільське господарство, не відображені в реальності: сільське господарство не оподатковується безпосередньо, але воно оподатковується опосередковано в результаті прийняття законодавства, спрямованого на регулювання діяльності трейдерів.

Ми рекомендуємо наступне:

1. Необхідно усвідомлювати запровадження непрямого оподаткування українського сільського господарства і необхідно його зменшувати. Натомість, необхідно почати пряме оподаткування сільського господарства. Непряме оподаткування шкодить як успішним, так і неуспішним виробникам, в той час як пряме оподаткування буде мати вплив на найкращі підприємства.
2. Метою ПДВ є збільшення податкових надходжень до державного бюджету, а тому не потрібно використовувати ПДВ у неправильних цілях. Будь-яке невірне управління ПДВ змусить виробників працювати в тіньовій економіці або призведе до утворення структур, які будуть перешкоджати створенню конкурентного середовища і ефективній торгівлі сільськогосподарською продукцією.

3. Отже, повернення експортного ПДВ всім експортерам сільськогосподарської продукції є дуже важливим для забезпечення нормального функціонування ринків, забезпечення "чесних" цін виробникам і розвитку сільськогосподарського сектору, орієнтованого на експорт. Закон №4467 не повинен залишатися в силі в тому вигляді, в якому він є зараз. Натомість, Україна повинна переймати практику інших країн і не обкладати ПДВ експорт сільськогосподарської продукції.
4. Для того, щоб відновити стабільність ринку сільськогосподарської продукції, необхідно припинити будь-які суперечки стосовно ПДВ при експорті.

А.К., О.Н., Рецензент Ш. фон К.-Т.

Квітень 2004 р.